

זין בעין, עירום גברי ישראלי באמנות עכשווית, שגיא רפאל

אורה ראובן, **גברים עירומים**
2008, וידאו, 8:12 דקות
אוסף האמנית

Ora Reuven, **Naked Men**
2008, video, 8:12 minutes
Collection of the artist

להכיל בתוכה את ייצוג הגוף השלם. דיוקנו העצמי של ללוש לעולם מגשש, לא מוחלט, חד פעמי, כתר אחר זיקוק המבע המושלם, הכומס בחובו הלך רוח רגעי, חולף אך מהותי. כאמנית שמרכז יצירתה הוא ציור דיוקנאות של גברים בעירום מלא, מצביעה אורה ראובן על רצונה להיפוך התפקידים. בעבודת הוידאו *גברים עירומים*, 2008, נשמעת ראובן, העומדת לבושה מול מושאי הציור העירומים, מופתעת: "יצאתי לעסוק באירוטיקה נשית, ונמצאתי משרתת שוב את התשוקה הגברית. גם כשאת אשה המציירת גבר עירום, את משמשת כמעורר לתשוקתו. אני מוקסמת מההתליך הזה שבו אני מתחילה פעילות כדי לספק איזה שהוא צורך או להציע אמירה על גברים ועל נשים, ודרך האינטרנט, וחשוב שזה דרך האינטרנט, מגיעות בקשות של גברים, 'ציירי אותי', 'צלמי אותי'. ההיפוך הזה, של ליצור משהו כדי לספק ולתמוך בנשים, ולבסוף נמצא שזה בעיקר מעניין גברים, זה מדהים אותי, הפוך על הפוך, ממסופקת שוב הפכתי למספקת" (עמ' 78).³⁶ הגברים העירומים, הרוצים להיות מושא להתבוננות אינטנסיבית נשית, החוקרת את גופם כדי לציירם, מושא לתשוקה אמנותית תוך תקווה כמסה שתתממש בצורה מינית, נראים לעתים מבויישים מעצם עירומם (האחד מכסה את עיניו במטפחת, השני חובש פאה למינעת זיהוי), אך הם גם מתגרים מעצם השיחה עם האמנית. האחד מנסה לגרור אותה לפרטים מיניים קונקרטיים ("איך תיארתי לך אותי? התאכזבת מהסחורה? זה עושה לך איזה ריגוש? את מכירה את הז'אנר הזה בסקס של גברים עירומים בחברת נשים לבושות?") במקביל לצילום המתרחש ממצלמתו האישית, כלא מאפשר למבטה של האמנית להיות היחיד, הוא מנטרל את הדומיננטיות הנשית על ידי הוספת נקודת מבט גברית מאזנת-שתלטנית. השני רואה התנסות זאת כחוויה, כמקום בו הוא הופך למושא תשוקה ותיעוד, מצהיר כי הוא "רוצה להיות במקום שבוחנים כל מילימטר מהגוף בדקות, בשימת לב לפרטים הקטנים".³⁷ בניגוד לציירי העבר אשר הציגו עירום נשי אילם, ראובן חומקת מחיפצון נצלני של גוף מצוירה, והיא מדובבת אותם, משמיעה את קולם, תוך יצירת זהות עצמאית ומאופיינת לכל אחד מהם.

לעומת הדוקומנטריות הפיגורטיבית של ראובן, גוף הנער ברישום של הדס חסיד, מצטמצם לכדי קו מתאר דקיק בעיפרון, היוצר טורסו מינימליסטי עדין המזכיר פסלוני פריון קיקלדיים (2400-2300 לפנה"ס), בהם מצויינים תווי הפנים וסימני המין באמצעות חריטות ספורות, שקעים ובלטות בלבד (עמ' 88). חסיד תרה אחר תמצות צורני שיבטא את הזמן הפריך שבין הנערות לגבריות, תוך סילוק עודפי הבשר, עד שנותר מלבן שקוף המעוטט בשני כתרי עיניים של ניצני פטמות ורדרדים, ואיבר מין הרשום בקו יחיד ומתעגל כענבל, תלוי בנאיביות מקו המותן. דמות זו כמעט ומתפוגגת על רקע גליון הנייר הפרוש, שכמו משאיר לה מקום למתוח את איבריה, לצמוח ולמלא את אורכו. חסיד משרטטת את הדימוי הגופני המהוסס, הנסוג אל תוך עצמו, ברגע שלפני השינוי הגדול, שאין ממנו חזרה.

לאורך ההיסטוריה, היו אלה גברים שהרחיבו את השכלתם הרשמית ושימשו בתפקידי מפתח ובעמדות ניהוליות ופיקודיות, בעוד הנשים הורחקו מהאקדמיות, מאיחוש משרות ציבוריות ומפיתוח עצמאות שחרגה מכותלי הבית. אולם אין זה אומר שנשים לא התמסרו מיוזמתן לאפיקי יצירה. במערב אירופה של ימי הביניים, נשים אשר ויתרו על חיי נישואין ונידול ילדים לטובת חיי פרישות במנזרים, יצרו באמנות הקליגרפיה, הרקמה ובעיסוק כתיבי יד, בהם ניתן לעתים לגלות דיוקנאות עצמיים זעירים של אותן יוצרות האוחזות בעט נוצה ולפניהן גליון קלף, המתארים אותן בעת עבודתן.³⁸

במאה ה-18 וראשית המאה ה-19 היו האקדמיות לאמנויות היפות במערב אירופה ובארצות הברית מעוז גברי מובהק, ומוסד שהכרחי לעבור דרכו כדי לקבל הזמנות לציור, וודאי שציבוריות וממשלתיות. נשים התקבלו ללימודים באקדמיות במינונים ספורים ולאחר מאבקים, וגם במקרים החריגים בהם הורשו ללמוד, הן לא הותרו להיכנס לשיעורי ציור ורישום ממודל עירום חי, גברי או נשי כאחד, מחמת הצניעות. בגלריית הפיסול של אוניברסיטת פנסילבניה, למשל, הורשו הסטודנטיות להיכנס לזמן קצוב, ולאחר שחלצי פסלי העירום הגברי הוסתרו בעלה תאנה.³⁹ כך שנשים הוגבלו גם מבחינת רכישת הידע האנטומי לתיאור דמות באופן ריאליסטי, ולרוב נאלצו להתמקד בנושאים 'ביתיים' כטבע דומם, יחסי אם וילד, ופורטרטים. רק לקראת השליש האחרון של המאה ה-19 נפתחו באקדמיות בארצות הברית שיעורי ציור ורישום ממודל עירום נשי עבור כיתות סגורות של נשים וללא נוכחות גברית.⁴⁰

שכיחות תיאורי העירום הגברי עלתה לקראת אירועי המהפכה הצרפתית, כשהציור האקדמי הנאו-קלאסי הציג גיבורים מיתולוגיים בעירום, כדוגמה לאידיאלים אזרחיים והומניים שנתנו השראה ללוחמי המאבק בן התקופה.⁴¹ תיאורי עירום גברי אלה היו מנוטרלים מגישה אירוטית מופגנת, והם היו אמורים לסמל עידן של תמימות, יושר ומוסר, רציונליות וטוהר מידות עם זיקה אנושית לאלוהות.⁴² אולם לצד תיאורי העירום החזק והסמכותי, הוצגו גם דימויים מעודנים יותר של גברים נעריים, רכים ורגישים, אשר היוו

36. אורה ראובן, *גברים עירומים*, וידאו, 2008.

37. שם.

38. Karen Petersen & J.J. Wilson, *Women Artists - Recognition and Reappraisal From the Early Middle Ages to the Twentieth Century*, Harper Colophon Books, New York, 1976, p. 11.

39. שם, עמ' 48.

40. ציור ידוע של אלס ברבר סטיבנס כינת המודל לנשים משנת 1879 מציג שיעור ציור ממודל נשי לנשים באקדמיה לאמנויות יפות בפנסילבניה - להוציא הספר של תומס אקינוס.

41. Abigail Solomon-Godeau, *Male Trouble - A Crisis in Representation*, Thames and Hudson, London, 1997, pp. 185, 195.

42. שם, עמ' 194.